

LEDGUIDE 5

Anpassning för olika användare

En led finns till för de som vandrar eller kanske cyklar den, och de har i sin tur olika behov och intressen. Därför är det viktigt att ställa sig frågan hur man gör leden tillgänglig för alla som vill ta sig fram på den. Hur kan man exempelvis underlätta för cyklister och vandrare så att inte konflikt uppstår? Behöver man göra någon del av leden tillgänglig för personer med funktionsnedsättning, i så fall hur? På vilket sätt behöver man ta hänsyn till rennärningen? Det är innehållet och frågorna vi ska gå in på i denna ledguide.

Tillgänglighet

Leder för rekreation tillgängliggör och underlättar natur- och kulturuplevelser, ger glädje och förbättrat välmående. Tillgänglighet handlar om att:

- Leden går att ta sig till på ett smidigt sätt.
- Tillgänglig information om leden, som kartor, hemsidor, appar eller broschyrer. Då kan man i förväg få information om dess karaktär, vilken service som finns, hur man hittar dit osv.
- Man kan ta del av den information som finns längs med leden, även för de med exempelvis nedsatt syn. Skyltningen är utformad på ett lättbegripligt sätt.
- Vidare handlar en tillgänglig led om framkomlighet på leden samt om angränsande anläggningar som parkering, toaletter etc.

Ta bort hinder och förenkla för alla

Generella tillgänglighetsåtgärder är ofta både billigt och klokt att se över. Genom att ta bort hinder och förenkla för det stora flertalet besökare får man ofta goda resultat. Tillgängligheten som vi gått igenom ovan handlar om att förenkla för så många som möjligt – inte nödvändigtvis att skapa särlösningar för en specifik del av besökarna. Det kan handla om att ta bort trädrötter över en stig och jämna till ytan, göra tydliga läsbara skyltar med lätt språk, gradera lederna, se till att man kan ta sig till och från leden på ett bra sätt och ha bra, tydlig information om och i anslutning till leden. Tänk även på den långsiktiga kostnadseffektiviteten, utnyttja de bidrag och finansieringskällor som finns.

Dessutom kan vissa anpassningar för ökad tillgänglighet samtidigt skydda känsliga och sårbara ytskikt eller miljöer, vilket man har upptäckt på en del ställen. T.ex. ett kommunikationsstråk i trä - alltså en bred spång där rullstol, rollator och barnvagn kommer fram - avlastar markytan som då inte utsätts för tusentals fötters tramp. Det är viktigt att känna till och lyfta fram när man funderar på att göra ett område med känsliga ytskikt tillgängligt. Det kan öppna för större chans att få de anslag man söker när man visar att det också blir en form av naturskydd.

Man bör också sträva efter att använda symboler där det är möjligt. Dels för att underlätta för personer med kognitiva funktionsnedsättningar (som dyslexi eller nedsatt förmåga att läsa, ta in information samt förstå sammanhang), dels för att underlätta för personer som inte kan svenska. Symboler finns i standardiserad form och många används världen över vilket skapar tydlighet och gör leden mer lättorienterad. Likaså är bra kontrast viktigt för den med nedsatt syn.

Anpassning för personer med funktionsnedsättning

Vad gäller anpassning för personer med funktionsnedsättning så finns det ingen lag som säger att en led på privat mark måste anpassas. Men den som är ansvarig för t.ex. anläggningar i anslutning till leden ska se till att reglerna om tillgänglighet uppfylls enligt plan- och bygglagen. Oavsett om man väljer att handikappanpassa en del av en led eller inte, så kommer generella tillgänglighetsåtgärder, se ovan, att underlätta för det stora flertalet.

Kontrastmarkering är viktigt för den med nedsatt syn så man ser sidokanterna på leden. Kan relativt enkelt åstadkommas genom avåkningskydd på träpång, vitt grus syns bra mot mörk vandringsyta och omgivande grönska. Likaså kan leden bli tydlig genom att den grävs ner något så man får en kant på 4-5 cm vilken den som går med teknikkäpp tydligt känner.

Vad gäller mått på vandringsleder som ska fungera även för de med rullstol, bör leden vara åtminstone 1 meter bred, gärna bredare. Finns leden i mindre lättillgänglig fjällmiljö kan man hålla bredden till 80 cm. Om den ska vara tillgänglighetsanpassad i fjällmiljö bör man tänka på att ha en jämn yta, det bör finnas möjlighet/utrymme att passera/vända med rullstol (gärna 2 x 2 m) var 300:er meter, och sittplatser längs vägen som bör vara utformade med rygg- och armstöd. Om man känner sig osäker kan man ta in en tillgänglighetskonsult med egen erfarenhet av funktionsnedsättning.

När olika användare möts på leden

Allemansrätten ger oss en rätt att ta oss fram på många olika sätt i naturen, så länge man inte använder något motorfordon. Cyklar med motor får man köra med på vägar och cykelbanor, men inte på stigar eller fritt i terrängen, där går det däremot bra att cykla med vanlig cykel. Att cykla på enskilda vägar är tillåtet. Markägare får inte sätta upp skyltar som förbjuder cykling.

Gällande motionsspår och vandringsleder så finns det inget allmänt förbud mot cykling, eller mot att vandra på dedikerade cykelleder. Cykling i motionsspår kan vara förbjudet på grund av lokala ordningsföreskrifter som kommunen har beslutat om. Lokal information finns på respektive kommuns webbplats och ofta på informationsskyltar invid berörda motionsspår. I naturreservat och nationalparker kan andra regler gälla än allemansrätten och information om det brukar finnas på anslagstavlor i området. På vissa ställen är cykling inte tillåtet.

Den som cyklar på vandringsleder bör ta det lugnt och räkna med att de som springer eller går har företräde. Är leden anpassad för personer med funktionsnedsättning bör det tydligt framgå i början av leden. Då förstår cyklister att det därför kan röra sig personer på leden som kanske inte ser eller hör så bra, och därför vara mer uppmärksamma än normalt och ta mer hänsyn.

Alla cyklister beter sig naturligtvis inte heller likadant. Vissa cyklar snabbt, en del cyklar i bredd med hela familjen, några har specialutrustning som multisportvagn/cykelkärra. Dessa olika användargrupper har både olika behov och förväntningar, vilket man behöver tänka på när man kommunicerar om och utformar en led. En utpräglad mtb-led bör exempelvis inte korsa andra leder, då man kan riskera att krocka med andra. Tänk noga över säkerheten för olika användare, och hur/om olika användargrupper ska kunna använda samma led, eller korsande leder, på ett säkert sätt.

Ibland är cykling inte lämpligt/tillåtet på en led. Då kan man ta hjälp av enkla trägrindar som måste öppnas/stängas, som inte stör vandrare men bryter cyklisternas "flow". En stenbumling och lite allmänt snårigt intryck markerar att här är INTE ingången till en led (lämpligt på gamla leder som inte längre underhålls men som kan vara med på gamla kartor).

Det är generellt tillåtet att rida på leder så länge inte underlaget eller trädens rötter skadas och förstörs. Det gäller i synnerhet höst och vår då det är blött och mjukt på marken. Det finns inget allmänt förbud mot ridning i motionsspår men i många kommuner har man förbjudet det, och har då skyltat om det. Markägarens tillstånd krävs om man ska rida regelbundet i samma område.

Rennäringen

Större delen av fjällområdet i vårt land är samiskt kulturlandskap där renen och den samiska renskötelsen under lång tid varit en del av landskapet. Rennäringen kan riskera att störas av t.ex. fjällvandrare eller cyklisterna. Leder i fjällen tillgängliggör fjällandskapet, vilket innebär att det möjliggör för och lockar fler besökare att ta sig ut på fjället. Leder i fjällen kan samtidigt vara ett verktyg att kanalisera och styra besökare så att störning på rennäringen undviks.

Det är, enligt renbeteslagen, olagligt att störa renen. Många besökare är inte medvetna om att de befinner sig i ett renskötareland när de besöker delar av fjällen. Intressekonflikter kan uppstå i mötet mellan vandraren som förväntar sig orörd vildmark och renskötaren på fyrhjuling där landskapet är en arbetsplats. Om tillgängligheten till fjällen ökar genom nya och bättre leder kommer troligen fler besökare dit och då är det viktigt att jobba proaktivt med information till besökaren. Detta skulle ge möjlighet att skapa rätt förväntningar inför fjällbesöket, men också ökad förståelse och hänsyn till renskötelsen i området.

Till sist

Engagera de som är tänkta att använda leden! Låt dem använda leden som det är tänkt och ta aktivt in deras synpunkter. Det kommer hjälpa dig att utveckla en led som blir attraktiv, säker och rolig.